

Utjecaj Alme Mahler na simfonije Gustava Mahlera te uporaba trombona u istim

Janković, Mario

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:297623>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-09-25**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VII. ODSJEK

MARIO JANKOVIĆ

**Utjecaj Alme Mahler na simfonije Gustava Mahlera te uporaba
trombona u istim**

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VII. ODSJEK

**Utjecaj Alme Mahler na simfonije Gustava Mahlera te uporaba
trombona u istim**

Diplomski rad

Mentor: Mario Šincek

Student: Mario Janković

Ak. god. 2017/2018

Zagreb, 2018.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

doc. art. Mario Šincek

Potpis

U Zagrebu, 29.05.2018.

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO:

1. doc. art. Mario Šincek _____
2. red. prof. art. Branko Mihanović _____
3. red. prof. art. Marina Novak _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI
MUZIČKE AKADEMIJE

SAŽETAK

Ovaj rad obuhvaća stvaralaštvo jednog od najvećih skladatelja dvadesetog stoljeća, Gustava Mahlera. U njegovim djelima se vidi utjecaj njegove najveće ljubavi, Alme Mahler. Uporaba i pregled dionice trombona u njegovim simfonijama.

Ključne riječi: Gustav Mahler, simfonija, Alma Mahler, trombon, inspiracija.

ABSTRACT

The following thesis is about one of the greatest composers of 20th century, Gustav Mahler. Influence of his greatest love Alma Mahler in his work. The use and review of trombone sections in his symphonies.

Key words: Gustav Mahler, symphony, Alma Mahler, trombone, inspiration.

SADRŽAJ

1. UVOD-----	1-2
2. BIOGRAFIJE-----	2-7
2.1. Gustav Mahler-----	2-4
2.2. Alma Mahler-----	4-6
2.3. Zajednički život-----	6-7
3. UTJECAJ ALME NA MAHLEROVE SIMFONIJE-----	8-11
4. ANALIZA TROMBONA U SIMFONIJAMA-----	12-19
4.1. Prva simfonija-----	12-13
4.2. Druga simfonija -----	14-15
4.3. Treća simfonija-----	16-18
4.4. Peta simfonija-----	18-19
4.5. Ostale simfonije-----	19
5. ZAKLJUČAK-----	20
6. LITERATURA -----	21

1. UVOD

Gustav Mahler jedan je od najznačajnijih skladatelja kasnog romantizma. Njegova glazba nije bila u potpunosti prihvaćena i nije dostigla slavu kakvu ima danas. Paralelno sa skladanjem gradio je svoju dirigentsku karijeru u najvećim opernim kućama u Europi i Americi. Oženio je mladu Almu Schindler koju je strastveno obožavao.

Iako je bila mlađa od njega bila je opsjednuta i fascinirana njime kao čovjekom i glazbenikom. I pored toga što je bila umjetnica i odlična skladateljica prihvatila je ono Mahlerovo:

„Moraš biti onakva kakva si meni potrebna, supruga, a ne skladateljica. Trebaš imati samo jedan cilj, a to je učiniti me sretnijim.“

Zato, veliki naklon ovoj ženi koja je bila ne samo ljubav već supruga, njegova muza i najveća inspiracija. Zbog ljubavi se odlučila na život supruge umjesto skladateljice.

Introvertirani Mahler je bio ispred svoga vremena. Za njega su simfonije predstavljale cijeli svijet. Svjestan svojih mogućnosti, Mahler je maksimalno iskorištavao orkestar i ispunjavao svoje simfonije s tečnim melodijama i ekspresivnim harmonijama. „...ne postoji drugi skladatelj čiju glazbu možete prepoznati poslije samo dvije do tri minute slušanja, ne samo u smislu inspiracije već i po samom zvuku. Mahlerov osjet za orkestrom je bio apsolutno jedinstven ...“¹

Utjecaj Mahlera na glazbu je ogroman. Puno je instrumenata u orkestru postalo značajno zahvaljujući njegovim simfonijama. Na primjer, kod duhaćih instrumenata u prvom stavku treće simfonije posebno mjesto zauzima solo trombon. Zaslužno mjesto dodjeljuje trombonu i prikazuje ga u novom svjetlu kakvom još nitko do tad nije. Nitko se nije usudio dodijeliti mu toliko odgovornosti kao sam Mahler u trećoj simfoniji. Danas je trombon sve češće zastupljen u svim žanrovima glazbe. Njegova duga povijest pokazuje da nije instrument za podcjenjivanje. Trombonisti i ostali glazbenici uživaju u onome što

¹ Henry Louis de la Grange- Francuski muzikolog

je Mahler ostavio slušajući njegove simfonije i još dugo ćemo uživati u njegovim zvucima, zvucima koji predstavljaju sve ljudske snove, nade i strahove.

2. BIOGRAFIJE

2.1. Gustav Mahler

Slika 1. Gustav Mahler

Gustav Mahler bio je austrijski skladatelj i dirigent židovskog podrijetla. Rođen je 7. srpnja 1860. godine u selu Kališće u pokrajini Vysočina, Češka. Bio je i jedan od najznačajnijih skladatelja kasnog romantizma iako njegova glazba nikada nije bila u potpunosti prihvaćena. Mahler je postao popularan zbog svojih emocionalno nabijenih i suptilno orkestriranih deset simfonija. Mahlerova su djela i glazbeno umijeće iznimno cijenili skladatelji Druge bečke škole (Arnold Schönberg, Alban Berg i Anton Webern), a divili su mu se i mnogi skladatelji 20. stoljeća, primjerice Dmitrij Šostakovič i Benjamin Britten.

Kao drugo od četrnaestero djece provodi djetinjstvo u Jihlavu u Moravskoj i glazbeni talent razvija u ranoj dobi. Oko četvrtine godine života, fasciniran vojnom i narodnom glazbom koju su pjevali češki radnici, reproducira ih na harmonici i na klaviru te počinje stvarati

vlastite glazbene minijature. Roditelji mu priskrbuju privatne satove glasovira kada mu je bilo šest, a već s deset godina debitira kao pijanist u Jilhavi. Kao petnaestogodišnji dječak primljen je na Bečki konzervatorij gdje je učio glasovir s Juliusom Epsteinom. Tri godine poslije studira na Bečkom sveučilištu gdje je tada predavao Anton Bruckner. Uz glazbu studira povijest i filozofiju. Kada nije dobio Beethovenovu nagradu za kompoziciju sa svojim prvim značajnim djelom kantata Das klagende Lied, okreće se kršćanstvu.

1880. godine Mahler počinje dirigentsku karijeru u ljetnom kazalištu u Bad Hallu. Brahms je bio vrlo impresioniran njegovim dirigiranjem Mozartove opere Don Giovanni. Od vođenja glazbenih farsa u Austriji sazrijeva kroz različite operne kuće kako bi postao umjetnički ravnatelj Bečke operne kuće 1897. u dobi od trideset sedam godina. Mahlerova uznemirujuća mladost, zajedno s nedostatkom naslijeđene židovske vjere rezultirao je stanjem metafizičke patnje koju je privremeno riješio identificirajući se s kršćanstvom. Kako su godine prolazile, katolički je utjecaj bio vidljiv i u njegovoj glazbi, npr. u himni „Veni Creator Spiritus“ (Dođi , Duše presveti), prvom stavku Osme simfonije.

U deset godina djelovanja u Bečkoj operi, Mahler transformira njen repertoar i podiže umjetničke standarde, pokoravajući i izvođače i slušatelje svojoj volji. Ljeta je uglavnom provodio u mjestu Maiernigg na jezeru Wörthersee. U tom idiličnom okruženju skladao je od pete do osme simfonije. 1907. godine otkrio je da ima srčanu bolest pa je stoga bio primoran ograničiti tjelovježbu, a ostavka na mjesto ravnatelja opere bila je očekivana. Utjecaj tjeskobne realnosti toga vremena naročito je vidljiv u njegovoj Devetoj simfoniji. Mahlerovo međusobno suprotstavljanje te miješanje različitih etničkih tradicija često su konzervativne kritičare dovodile do bijesa, no na svojoj je strani uvijek imao i strastvene pobornike.

Zadnjih godina života Mahler je počeo postizati uspjehe i kod šire publike, od kojih je među važnijima izvedba Druge simfonije 1900. godine u Münchenu. Mahler se u 1909. godine seli u Sjedinjene Američke Države gdje postaje šef dirigent Njujorške filharmonije. U Americi, 1911. godine obolijeva od streptokokne infekcije te se vraća u Europu. Povratkom u Beč, shrvan bolešću, umire 18. svibnja 1911. u dobi od 50 godina, ostavljajući svoju Desetu simfoniju nedovršenom. Prema posljednjim željama, pogreb je protekao u tišini, a na njegovom nadgrobnom spomeniku stoji samo ime „Gustav Mahler“. Godine 1955. u Beču je utemeljeno i Međunarodno društvo »Gustav Mahler«.

Mahlerov dobar prijatelj Bruno Walter ovako opisuje sprovod: „18. svibnja 1911. je umro. Sljedeće večeri plegli smo lijes na groblju u Grinzingu, prolomila se oluja s takvim naletima kiše da je bilo gotovo nemoguće nastaviti. Ogromna gomila ljudi u mrtvoj tišini slijedila je mrtvačka kola. U trenutku kada je lijes spušten sunce se prolomilo kroz oblake“.

2.2. Alma Mahler

Slika 2. Alma Mahler

Alma Mahler, izvorno ime Alma Maria Schindler, također nazvana Alma Gropius i Alma Werfel rođena je 31. kolovoza 1879. u Beču, Austrija. Kći je slikara krajolika Emila Jakoba Schindlera i pjevačice Anne Sofie Bergen. Odrasla je okružena umjetnošću i umjetnicima. Studirala je umjetnost i postala prijateljica sa slikarom Gustavom Klimtom koji je napravio nekoliko njenih portreta . Prihodi obitelji Schindler bili su vrlo oskudni i obitelj je morala podijeliti svoj stan sa Schindlerovim kolegom Juliusom V. Bergerom, s kojim je Almina majka počela raditi. Schindler je dobio istaknutu umjetničku nagradu koja je zaustavila obiteljsku financijsku bijedu i omogućila im da se presele u Schloss Plankenberg blizu Tullna. Alma bi oca satima slušala i idealizirala dok je promovirao svoj talent za glazbu i njezin interes za književnost. Schindler je umro 9. kolovoza 1892. na otoku Syltu na Sjevernom moru od infekcije slijepog crijeva. Njena se majka potom udala za Carla Molla, a Alma je to doživjela kao neoprostivu izdaju svoga oca.

Almu je podučavao kompoziciju slijepi orguljaš Josef Labor. Schubert i Schumann bili su među njezinim omiljenim skladateljima, ali najviše je obožavala glazbu Richarda Wagnera:

„Ja sam ga više voljela nego bilo tko drugi na zemlji - kunem se! “.

Alma je počela pisati i svirati pjevačke i glasovirske minijature. Njezin stil skladanja bio je intiman, poput teksta dnevnika. U proljeće 1900. godine, dvadesetogodišnja Alma upoznaje skladatelja Alexandra von Zemlinskog, za kojeg se smatra da je bio jedan od najstrožih figura na bečkoj glazbenoj sceni. Zemlinsky je bio neusporediv učitelj i Alma je počela učiti kod njega. Pod njegovim vodstvom napisala je niz pjesama na tekstova Rainera Marie Rilkea, Heinricha Heinea i dr. Ubrzo se razvila burna ljubavna veza između Alme, privlačne i samosvjesne mlade žene i introvertiranog Zemlinskog. Međutim, obitelj i prijatelji su saznali za vezu sa židovskim Zemlinskim i smatrali su je izuzetno neprikladnom te su raskinuli.

Alma je upoznala slavnog dirigenta Gustava Mahlera koji je, kao ravnatelj Bečke operne kuće, imao jednu od najmoćnijih pozicija u svijetu glazbe. U večernjem okupljanju, Mahler se zaljubio u mladu ljepoticu, a tek nekoliko tjedana kasnije, 28. studenog, predložio joj je brak. Almina obitelj ju je pokušala odgovoriti od braka budući da je Mahler devetnaest godina stariji. Uzalud. Par se preselio u stan u blizini Bečke opere. Alma se uskoro osjećala izolirano i degradirano na razinu domaćice. Život s Mahlerom bio je posve drukčiji od raznolikog života u kojem je Alma bila navikla na roditeljsku kuću. Sukob između njih pogoršavao se kad se prepustila neodoljivom koketiranju s njegovim kolegom Hansom Pfitznerom. U šest mjeseci koje je par 1908. godine proveo u Europi, Alma je većinu svog vremena provodila u termalnim lječilištima i živjela odvojeno od muža. Iz pisma se može vidjeti da je za to vrijeme Alma imala abortus. Nakon osam godina razočaranja, Alma se utješila zbog svojih godina lišavanja osobe s mladim arhitektom Walterom Gropiusom koji je kasnije postao vodeća figura moderne arhitekture kroz Bauhaus pokret. Afera se otkrila kada je Gropius pogrešno uputio Gustavu Mahleru ljubavno pismo namijenjeno Almi. Sigmund Freud kojeg je tada poznao Gustav rekao je svojoj učenici Marie Bonaparte: „Mahlerova žena Alma voljela je svog oca Rudolfa Schindlera i mogla je samo tražiti i voljeti taj tip muškarca. Mahlerova dob, koje je se sam tako bojao, bila je upravo ono što ga je učinilo tako privlačnim za svoju ženu“. 1911. godine Mahler je umro od srčanog poremećaja, a Alma je započela vezu s Oskarom Kokoschkom, koji ju je mnogo puta slikao.

Godine 1915. udala se za arhitekta Waltera Gropiusa, dobili su kćer Manon i razveli se nakon Prvog svjetskog rata. Nakon razvoda se ponovo udala ali sada za književnika Franza

Werfela 1929. godine. Tijekom svog života Alma Mahler je postala prijateljica s brojnim slavnim umjetnicima, uključujući skladatelja Arnolda Schoenberga, pisca Gerharta Hauptmanna i pjevača Enrica Carusa. Skladatelj Alban Berg joj je posvetio operu *Wozzeck* (1921.).

Alma Mahler objavila je dvije zbirke pisama Gustava Mahlera kao i njezinih memoara i „*Most je ljubav*“ (1958.). Također je objavila i brojne pjesme. Alma Mahler-Werfel je umrla 11. prosinca 1964. u New Yorku. Pokopana je u Bečkom Grinzingu, na istom groblju kao i njezina kćer Manon Gropius i njezin prvi muž Gustav Mahler. Njezini osobni članci, uključujući glazbene rukopise, čuvaju se na Sveučilištu Pennsylvania, Austrijskoj nacionalnoj knjižnici u Beču i Bavarskoj državnoj knjižnici u Münchenu.

2.3. Zajednički život

Slika 3. Gustav i Alma Mahler

Alma Mahler citira Gustava: „Ja sam triput beskućnik: kao Čeh u Austriji, kao Austrijanac među Nijemcima i kao Židov u cijelom svijetu. Svugdje uljez, nigdje dobrodošao.“

Iako se činilo da je Alma voljela Gustava na svoj način, to nije bilo bez komplikacija. U prosincu 1901. godine, Mahler je Almi napisao pismo od 20 stranica u kojem joj je izložio svoj plan za budući život i zatražio da napusti skladanje i posveti se njemu. Alma je zbunjena

napisala u svom dnevniku, „On ne misli na moju umjetnost - misli samo na svoju! Ipak, on je sjajan momak“.

U Beču 9. ožujka 1902. godine, Alma i Gustav Mahler stupili su u brak. Mnogi su prijatelji iz njihovog kruga komentirali: „Mahler ima 41, a ona 22 godine, poznata je ljepotica koja voli glamurozan društveni život, a on tako nevozemaljski i voli samoću.“

Bračni par se preselio u stan u blizini opere. U njihovo domaćinstvo uključene su dvije služavke i guvernanti. Mahler je mrzio druženje i pridavao je veliki značaj dnevnoj rutini koju je imao kako bi se lakše nosio sa svojim obavezama. Alma se brzo osjetila izoliranom, smatrala je da je degradirana na nivo domaćice i to joj je dosadilo. Osjećaj unutarnje praznine nije nestao ni rođenjem druge kćerke Ane Justine 1904. godine. Sukob između njih se pogoršao kada je dozvolila sebi impulzivni flert s njegovim kolegom Pfitznerom.

Godine 1907. kći Maria, koja je imala samo pet godina, umrla je od difterije. Smrt voljenog djeteta donio je veliki gubitak u Mahlerovom životu i povećanje nezadovoljstva između njega i Alme. Osim toga, na rutinskom pregledu, Mahleru je utvrđeno da pati od srčane mane koja je strogo ograničavala njegove aktivnosti.

U to su se vrijeme ponovo javile kritike na način kako je vodio opernu kuću, što je na kraju dovelo do njegovog povlačenja s bečke muzičke scene. U prosincu 1907. odlazi u Metropolitan operu u New Yorku u pratnji supruge Alme. Dok Mahler proslavlja prvi veliki uspjeh sa performansama Tristana i Izolde u New Yorku, Alma se osjeća izolirana i sama. U šest narednih mjeseci, po povratku u Europu, Alma je većinu svog vremena provela na oporavku, živeći odvojeno od muža. Na svom zadnjem putovanju u SAD, Mahler je bio ozbiljno bolestan. U veljači 1911. imao je posljednji koncert u New Yorku i zatim se sa Almom vratio u Europu. Stigli su u Beč 12. svibnja, a šest dana kasnije, Mahler je umro 18. svibnja 1911. oko ponoći, u dobi od 51 godine.

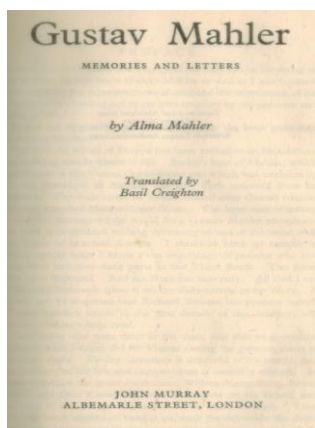
Alma je nadživjela Gustava za 50 godina i sve do smrti aktivno je sudjelovala u objavljivanju materijala o životu i glazbi Gustava Mahlera.

3. UTJECAJ ALME NA MAHLEROVE SIMFONIJE

Alma Mahler-femme fatale...žena, ljubavnica, muza...inspiracija. Osoba oko koje se veže puno kontroverzi. Jeli ona tašta žena, da po smrti velikog Mahlera koristeći utjecaj kojeg ima mijenja tijek događaja u budućnosti ili je ipak samo osoba koja je odustala od sebe u ime ljubavi. Ostavit ćemo sve kontroverze sa strane i osvrnuti se na svijetlu stranu njihove priče.

„U biti, sve je oduvijek bilo vezano uz tebe. Bila sam nesretna okolnost za sebe, ali sam bila sretna okolnost za tebe. Da nije bilo tebe, nikad ne bih bila onakva kakva sam. Ali da nije bilo mene ti bi uvijek bio Gustav Mahler.“²

„Die Symphonie muss sein wie die Welt.Sie muss alles umfassen.“³

Slika 4. Memoari Alme Mahler

Prvo razdoblje kojim dominiraju motivi pjesama „Dječakov čarobni rog“ uključuje prve četiri simfonije.

Simfonija br.1 u D-duru nazvana „Titan“ u cjelini oslikava njenog autora. Tu se vidi cijeli Mahler sa širokom lepezom tehničkog znanja. To nije tema, ideja, melodija ili ritam, već stanje bića i svjetlucanje zvučnosti kroz čitav orkestar. Finalna forma ove simfonije je klasična simfonija u četiri stavka.

² Alma Mahler-kompozitorica i supruga G. Mahlera

³ Simfonija bi trebala biti kao svijet: mora obuhvatiti sve-Gustav Mahler

Prvi stavak je predstavljen kao zvuk prirode, lagan, miran i u istinskom smislu riječi početak svega. Beskrajno proljeće. Svo buđenje nas burno vodi ka završetku ispunjenom iščekivanjem i napetošću. Drugi stavak, Scherzo – snažna ali ne prebrza pjevna melodija koja nas uvodi u treći stavak. Slijedi posmrtni stavak- svečani i skromni u obliku pjesme. Marcia funebre. Simbolizira smrt i nestanak. I za kraj finale, snažni početak koji se na trenutak umiri, no završi velikim preokretom. Snažna munjevita bura kao tipičan Mahlerovski kraj.

Druga simfonija poznata je kao „Uskrsnuće“ . Iz prvog stavka u c - molu napreduje do završnice u Es - duru. Kroz ove kolosalne stavke širi se mistični zvuk smrti i uskrsnuća. Prva tri stavka su instrumentalna, a u četvrtom i petom se pridružuju dva ženska glasa i zbor.

U trećoj simfoniji Mahler se ne bavi samo osobnim pitanjem nego pitanjima cijelog čovječanstva i svemira. Gigantska simfonija od šest stavaka s priličnom složenom pozadinom. Simfonija koja slavi ljepotu svijeta, života i ukazuje nam na sve ono što trebamo više cijeniti.

Četvrta simfonija Gustava Mahlera nema dionicu trombona, no ne umanjujem vrijednost da je ne spomenem u svome radu. Ova simfonija predstavlja kraj njegovog prvog razdoblja i s njom Mahler zaokružuje sliku svog idealističkog svijeta. Nastavlja slaviti čistoću djeteta i dječju viziju o raj. Svojevrsni oproštaj s mladošću i ulazak u novu fazu života. Ova simfonija predstavlja najavu novog Gustava Mahlera.

Početak zrele faze njegovog stvaralaštva označava peta simfonija koja je svojevrsna potvrda ljubavi. Jedna je od njegovih najpoznatijih simfonija o kojoj je i sam izjavio da bi je htio dirigitirati pedeset godina nakon svoje smrti jer je do tada nitko nije razumio onako kako ju je on zamislio. Na samoj premijeri nije naišla na uspjeh kod slušatelja. To je priča o početku jedne burne ljubavi. Započinje s posmrtnom koračnicom kao asocijacija tamne strane života koja ni u jednom trenutku ne gubi nadu za boljim sutra. Susret sa ženom svog života je predstavljen u najnježnijem adagiettu ikada napisanom. Mirno i tiho, prepuno emocija... „Mojoj dragoj Almi, mojoj vjernoj i hrabroj pratiteljici na svim putovanjima“⁴. Za kraj Rondo finale kao podsjetnik da će se uvijek pojaviti svjetlo koje će nas izbaviti iz najtamnijeg kuta života.

„-Alma!...reci Alma, prvo Andante ili Scherzo ?

⁴ Gustav Mahler

-Scherzo pa Andante, Gustav.“⁵

Šesta simfonija, nazvana još „Tragična“ ili „Glazba smrti“ iako je nastala u najsretnijem periodu Gustava Mahlera, pokazuje da je bio majstor suprotnosti. Kao staklena kugla koja proriče sudbinu, sam Mahler najavljuje dolazak najtežeg perioda svoga života. Nježna razigranost zvona i gudača predstavljaju sjećanje na jednu sretnu prošlost koja se prekida zvucima duhača koji nagovještavaju crnilo. UDARAC... pada, ali se uspijeva podići... ponovni pad...tišina. Tužni zvuk trombona i rogova koji daju utjehu za dalje.

Izdizanje junaka (sam Mahler) kao feniksa iz pepela početak je najkontroverznije sedme simfonije –„Glazba noći“. Simfonija svoj uspjeh na sceni dobiva tri godine nakon njenog skladanja, a pauza je posljedica promjene u njegovom životu. Kroz cijelo putovanje prisutna je borba protiv vlastitih demona. U ritmu koračnice popraćena nježnim zvucima harfe koja ne dopušta da ista postane posmrtna, već ga lagano vodi kroz pejzaže prirode i vraća u svoj život. Scherzo između dvije noćne glazbe predstavlja granicu tamnog i svijetlog. Ovo putovanje završava pobjedom ljubavi.

Munchen, 12. rujna 1910. godine. Neponovljivi događaj! Osmu simfoniju, dvostruki zbor i orkestar. Kolika je scena samo bila! Uplašio sam se iskreno. Bilo je previše u svakom smislu. Ti si se pojavio, naklonio si se i digao štapić u zrak. Presjekao si zrak jednim naglim pokretom. Smrzla sam se. To je uistinu bio razgovor dvaju svijeta, a ne ljudi. Ako jednog dana netko odleti u svemir to mora biti skladatelj. Nitko drugi neće moći donijeti natrag način na koji zvijezde pričaju.⁶

Simfonija tisuće⁷ je zadnja Mahlerova oaza mira. Potpuno posvećena njegovoj Almi. Grandiozna simfonija u dva djela. Prvi je zasnovan na latinskoj himni Veni Creator Spiritus⁸, a drugi na završnoj sceni Goetheovog Fausta. Dva naizgled različita djela, ali s istom idejom: jedini način za spas je ljubav.

Koliko god da je bježao od „prokletstva devete simfonije“ naposljetku ga je sustiglo. Ovaj svoj stav pokazuje i svojom izjavom.. „- Sve moje simfonije su devete“. Kroz sve svoje simfonije Mahler je pokušavao pronaći Boga, a u devetoj mu je došao najbliže. Prihvatio je

⁵ Alma Mahler-Memories and Letters,(ovaj je dijalog po Alminom svjedočenju ali se treba napomenuti da je ova konfuzija nastala posthumno kada je Alma 1919.godine poslala telegramu pismo da se treba svirati tim redosljedom)

⁶ Sašo Dimoski: Alma Mahler

⁷ Gustav Mahler nije službeno prihvatio ovaj naslov

⁸ Dođi Duše presveti

kako ne može pobjeći od svoje smrti. Složit ću se s riječima Leonarda Bernsteina u svezi ove simfonije, a to je da u njoj opisuje četiri načina kako se oprostiti.⁹

„Für dich leben! Für dich sterben! Almschi!“¹⁰

Možemo samo zamisliti slavu koju bi dostigla Mahlerova deseta simfonija. Od nacrtu koje nam je ostavio možemo pretpostaviti da bi se pojavila nova faza njegovog skladanja. Faza u koju bi ponovo pomoću glazbe krenuo na put kroz život, ali sada uz Danteovu „Božanstvenu komediju“. Od ove je simfonije završen samo prvi stavak koji je nazvao „Čistilište“. Do sada je napravljeno sedam verzija ostatka simfonije, ali smatram da bi je jedino Mahler mogao završiti onako kako treba. Mnogi poznati dirigenti (Claudio Abbado, Leonard Bernstein i dr.) su je odbijali izvoditi dovršenu, već su samo izvodili prvi stavak. Svijet može uživati u ostavštini osim zadnje desete simfonije koja će zauvijek ostati tajna. Za nas i za sve one koji dolaze nakon nas.

⁹ Aludirajući na četiri stavka devete simfonije

¹⁰ Živjeti za tebe! Umrijeti za tebe! Almsi! (posveta koju je Mahler zapisao na manuskriptu na desetoj simfoniji)

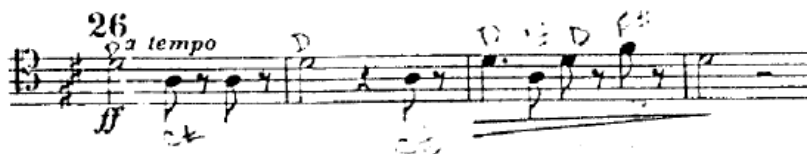
4. ANALIZA TROMBONA U SIMFONIJAMA

4.1. Prva simfonija

U prvoj je simfoniji dionica trombona sastavljena od tri trombona, a do kraja simfonije se javlja i četvrti kao podebljanje grupe rogova. Prvi nastup trombona je u sredini prvog stavka i to u koralnoj verziji kao iz daljine, sa sordinom.

Ubrzo nakon koralnog djela stavak postane pokretljiviji s novom temom. Tuba i treći trombon zajedno u crescendo repriziraju jednotaktni motiv snažnim nastupom kroz orkestar, a ubrzo nakon toga tri trombona iznose temu na svečani i grandiozni način u ff dinamici.

Kako se bliži završetak stavka tako postaje napetije i pokretljivije. Završnu temu stavka unisono iznose tromboni i rogovima.

U drugom stavku su dva značajna istupa. Prvo sredinom stavka prvi i drugi trombon unisono iznose temu, a treći drži pedalni ton. Na samom kraju u drugom javljanju treći trombon podržan tubom u istoj ritmičkoj figuri priprema orkestar na završni tutti akord za kraj stavka.

Kako sam već prije naveo, posmrtni stavak u kojem Mahler upotrebljava dječju francusku pjesmicu „Frère Jacques“ (Bratec Martin), ali u molskom tonalitetu. U središnjem B djelu paralelno s glavnom, tromboni iznose sekundarnu melodiju u osminama. Na samom kraju s

cijelom dionicom ponovo se javlja „quasi koral“ sa dugim notnim vrijednostima u tihoj dinamici.

Nakon trećeg, slijedi četvrti stavak attacca u munjevitom karakteru i snažnoj dinamici u kojem tromboni unisono iznose temu. Ta ista tema je konstantno prisutna tokom cijelog stavka, ali se često javlja izmijenjena u tonalitetu i ritmici.

IV. Satz.

1 *Stürmisch bewegt.*

U ovom su stavku tromboni iskorišteni najviše do sada, javljaju se često kao potvrda teme i tonaliteta u svečanoj verziji. Prema kraju dolazi trijumfalni završetak u kojem četvrti (dodatni) trombon dobiva svoju funkciju. Zajedno s rogovima i još jednom trubom iznose temu u retrogradnoj inverziji svečano u ff. Odmah nakon njih se priključi dionica trombona i cijeli orkestar u olujnom završetku simfonije. Tromboni iznose triolsku signalnu figuru kao potporu temi koju iznose gudači.

4.2. Druga simfonija

Druga simfonija je još poznata kao „Uskrsnuće“. Za razliku od klasičnih simfonija Mahler ovdje prvi puta upotrebljava četiri trombona umjesto standardnih tri. Nakon kratkog uvoda tromboni nastupaju u tutti djelu s punktiranom silaznom figurom koja će se često provlačiti kroz cijeli stavak.

Sljedeći značajni nastup je u broju 11 gdje se jednotaktna kromatska fraza sastavljena od tri četvrtinke i jedne triole u silaznom nizu javlja u sekvenci s pet ponavljanja kako bi se podigla napetost u tom djelu stavka.

Prva kulminacija se javlja u partiturnom broju 20 gdje cijeli tutti orkestar zajedno s trombonima ponavlja repetitivni ton koji vodi do usporavanja i oktaviranim skokom potvrđuje tonalitet.

Ponovni veći ulazak slijedi u trećem stavku gdje u središnjem djelu pristupaju unisono prvi i drugi trombon s temom stavka u ff dinamici.

Na početku završnog stavka koji je ujedno i najkompleksniji u simfoniji nastupaju dvije kratke akcentirane osmine i jedan dugi ton za potvrdu početka zadnjeg stavka. Tokom cijelog stavka se pojavljuju mirne figure koje su na početku iznijeli treći i četvrti trombon na koji se odmah nadovezuju prvi i drugi u kanonskom ponavljanju.

U partiturnom broju 5 nastupaju solo prvi trombon i truba koji iznose koralnu melodiju kao nagovještavanje na dio koji slijedi. Po meni jedno od najznačajnijih mjesta je veliki koral u broju 10 koji je sam Mahler nazvao „Masivni koral“ („Choralmässig“).

Nakon general pauze mistično, ali u centru pažnje započinje koral dionice trombona. Nakon prve mirne fraze u pp dinamici dolazi druga s više energije i naboja, dinamika se širi i dolazi do snažnog zvuka u ff dinamici na koji se priključuju i trube. Tokom stavka sekciji trombona su dodijeljene svečane i fanfarne figure koje se javljaju u pojedinim dijelovima. Prije same završnice i početka djela kojeg je Mahler nazvao „Velika Žalost“ javlja se olujna melodija u accelerandu i crescendo. U zadnjem djelu posljednjeg stavka počinje mirna povremena koralna melodija koja pri kraju postaje sve glasnija, teža i veličanstvenija.

4.3. Treća simfonija

U trećoj simfoniji Mahler je koristio četiri trombona (tri tenora, jedan bas). Koristi ih uglavnom u ulozi pratnje i akorada, a rjeđe u melodijama i temama, s izuzetkom solo prvog trombona u prvom stavku što ga u konačnici posebno karakterizira. Grupa trombona najčešće donosi motive i kratke signale pogrebne koračnice. U Menuetu (drugi stavak) Mahler je odlučio ne koristiti zvuk trombona, no u trećem će se stavku uz iznimku pojaviti bas trombon. U četvrtom stavku prvi i drugi trombon izvode neuobičajene visoke odzvanjajuće tonove. U petom stavku ponovo trombone koristi kao harmonijsku podlogu s dugim tonovima. U posljednjem finalnom stavku veći dio prepušta gudačima, dok se tromboni kasnije priključuju s nebeskim koralom. U zadnjem taktu odzvanja topli akord četiri trombona za kraj simfonije.

Na početku samog sola prvog trombona, skladatelj nam pomoću njegovog srednjeg i niskog registra, a samim time i specifičnom bojom instrumenta želi dočarati i opisati Pana, grčkog boga prirode. U svakom slučaju trebamo napomenuti da je u svojim partiturama Mahler jasno podcrtao i precizirao način izvođenja ovog sola. Također, napisao je i točne oznake na kojem mjestu izvođač treba podignuti svoj instrument u zrak. Mahlerova neprirodna osobnost, a uz to i njegovi usponi i padovi se oslikavaju u ovom solu kao promjena tempa, karaktera i igra s glazbenom idejom.

Langsam. Schwer.
(2.3A. Pos.)

Solo

ppp

ff

Trübs nicht schloppend

14 Etwas drängend.

ppp

ff

Wider nicht schloppend

16 Etwas drängend.

ff

Wider nicht schloppend

17

Pesante.

ff

Drugi solo odlomak jednosmjerna je nadogradnja prvog, gdje se ovaj puta skladatelj odlučio za razne glazbeno-morfološke ideje. Na taj mistični način slušateljima se želi dočarati kako se Pan uspio probuditi, namjerno upotrebljavajući dinamičke i metričke razlike. Ovaj dio ima oznaku „Zeit lassen“ (pustiti vrijeme) u kojem izvođač dobiva priliku za svoju umjetničku slobodu i izražavanje. Kao suprotnost završetku prvog sola, pratnja se sastoji od dubokih nizova gudača, koji samo sažimaju i podižu već bolne i duboke boje trombona na drugu razinu.

33 Zeit lassen
p espressivo

Nicht eilen.

34 Wieder a tempo. Nicht eilen.
fp

Etwas drängend. cresc. rit.

Treći i istodobno zadnji solo trombona je zaplet teme prvog i drugog odlomka. Ovaj dio suptilno dovršava lirsku izjavu grčkog boga koji nakon uspješnog izvršenog zadatka nježno ulazi u svijet snova.

58 Riten. 1 2 3
ff sempre ff

59 Ritabato. 1 2 3 4
accel. tempo accel.

60 Ruhig. 1 2 3
p

61 Vorwärts. 1 2 3 4
Sehr gesangvoll. molto rit. 1 2 3 4
pppp

a tempo

Tempo Pesante. accel. Tempo Pesante.

Sehr getragen. Zeit lassen Molto portamento.

verklingend

Prije svega, činjenica je da je prvi stavak snažno zastupljen i reprezentativno predstavljen od strane trombona. S ovim solom slijedi osnovna programska ideja prvog dijela stavka, buđenja boga Pana i stvaranje života od nežive materije. Zanimljivo je da je premijera treće simfonije donijela slavu, a kasnije i vrlo uspješnu karijeru u to vrijeme mladom prvom trombonistu Franzu Dreyeru iz Dresdena. Unatoč protivljenju svojih bečkih kolega, Mahler ga je pozvao da zauzme mjesto prvog trombona opere u Beču.

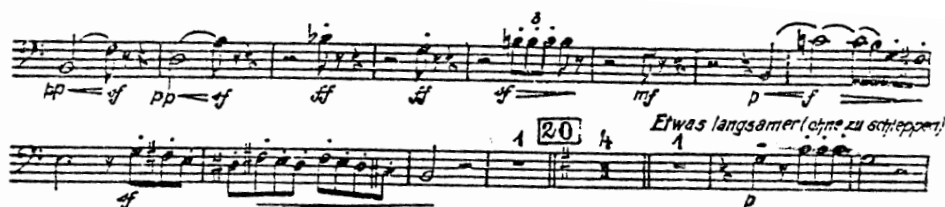
4.4. Peta simfonija

Zadnju simfoniju koju ću obraditi u ovom diplomskom radu je peta simfonija. Sastoji se od pet stavaka podijeljenih u tri djela. Prvi i drugi stavak predstavljaju prvi dio, treći i najkompleksniji stavak drugi dio, dok treći dio predstavlja četvrti i peti stavak. Što se tiče dionice trombona Mahler se vraća na klasični sastav tri trombona (dva tenora i jedan bas trombon). Kao i u ostalim simfonijama, tromboni se javljaju sa signalnim figurama u svečanom karakteru. Često predstavljaju mračnu stranu, a naročito u prvom stavku. Nakon velikog i značajnog uvoda trube, tromboni iznose kratke motive koji se provlače tokom cijelog stavka. Oni okarakteriziraju motive posmrtnih koračnice.

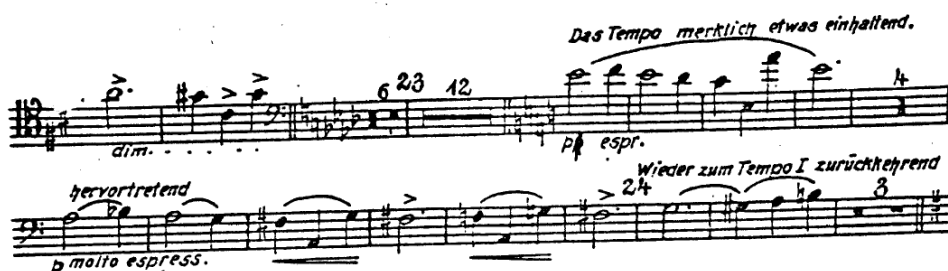
U partiturnom broju 17 prvi i drugi trombon iznose frazu u kojem se međusobno nadopunjuju. Cijela ta glazbena misao je sastavljena od polovinske ritmičke vrijednosti i četvrtinske triole. Prvi trombon je iznosi uzlazno, a drugi silazno. Ovdje primjećujemo Mahlerovu čestu uporabu sličnih motiva koju je također koristio u trećoj, a i u ostalim simfonijama.

The image shows a musical score for Trombone I in the first movement of Mahler's Fifth Symphony. The score is written on three staves. The top staff is the first trombone part, the middle staff is the second trombone part, and the bottom staff is the tuba part. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some triplet markings. Dynamics include *f*, *cresc.*, *mf*, and *p*. Performance instructions include *nicht eilen*, *poco meno*, *masso*, and *streng im Tempo*. The tuba part is marked *Schalltr. auf.* and *p*.

U pripremi kulminacije središnjeg dijela drugog stavka pojavljuje se dinamička melodija koja kroz svaku dionicu orkestra kulminira izlaganjem dionice trombona u f dinamici. Specifičnost ove fraze je oktavni skok na samom početku i nastavljanje pokretljivih kratkih osminki.

Za kraj ću se osvrnuti na još jedno bitno mjesto u ovom simfoniji. U trećem stavku u broju 23 započinje kratka melodija koju iznose prvi i drugi trombon u intervalskom rasponu oktave, dok kasnije nastavlja solo prvi trombon. Lirska i pjevna melodija u espresivnom izražaju dodatno otežana svojim skokovima. U prvom javljanju je seksta i undecima, a u drugom septima i oktava.

4.5. Ostale simfonije

U preostalim simfonijama Mahler se koristi istim ili sličnim materijalima kao u simfonijama koje sam do sad predstavio. S obzirom na to neću isticati svaku simfoniju posebno. Često koristi već viđene ritmičke oblike i motive, a dionica trombona nerijetko ima istu ili sličnu ulogu i funkciju kao u prethodnim simfonijama. Koristi ih kao harmonijsku podlogu, razne signalne varijante, kao korale zajedno sa ostalim limenim duhačima, i u snažnim tutti dijelovima.

5. ZAKLJUČAK

Od samog početka svog glazbenog obrazovanja upoznao sam Mahlera na drugačiji način i shvatio da je on čovjek koji je u svom skladanju prenosio svoj cijeli životni put. S obzirom da sviram trombon, Mahler me se najviše dojmio kao skladatelj jer je u svakoj simfoniji davao bitnu i značajnu ulogu dionici trombona. Najveći i najposebniji trenutak je naravno veliko solo trombona u trećoj simfoniji koji sam obradio i predstavio u mom diplomskom radu. Kroz svoje se simfonije upušta u elemente koji uključuju „progresivnu tonalnost“, raspuštanje tonaliteta, odstupanje od harmonije koju je producirao cijeli orkestar u korist kontrapunkcijske tekture te popularnih stilova i zvukova iz svakodnevnog života (ptičji pozivi, signalni grebeni i dr.). Njegova uznemirujuća rana pozadina (njegovo teško djetinjstvo) može objasniti živčanu napetost, ironiju, opsjednutost smrću i neumorno traženje i otkrivanje nekog značenja u životu koji je sam on proživio. Unatoč njegovoj naslijeđenoj srčanoj bolesti bio je izuzetno aktivan čovjek, okrutan glazbeni redatelj i neumorni radoholičar. O Mahleru možemo reći više nego o bilo kojem drugom skladatelju da je živio duhovno mučenje razornog modernog čovjeka u svojoj umjetnosti.

6. LITERATURA

- Dimoski, Sašo: Alma Mahler. Kultura, Skopje, 2014.
- Franklin, Peter: The gestation of Mahlers third symphony, Music & Letters, 1977.
- Floros, Constantin: GUSTAV MAHLER, The symphonies. Breitkopf & Härtel, Wiesbaden, 1985.
- Grant, Parks: Mahler's Fifth Symphony. Chord and Discord svezak broj 2, 1963.
- Mahler, Alma: Gustav Mahler: memories and letters. Viking Press, New York, 1969.
- Smoley, Lewis M.: Gustav Mahler's Symphonies: Critical Commentary on recordings since 1986, Greenwood Press, London, 1996.

- Slika 1. (stranica 2) Gustav Mahler.

https://en.wikipedia.org/wiki/Gustav_Mahler

- Slika 2. (stranica 4) Alma Mahler.

<https://www.overgrownpath.com/2013/05/walking-walk-with-alma-mahler.html>

- Slika 3. (stranica 6) Alma i Gustav Mahler

<https://www.pinterest.com/ekiraf/alma/>

- Slika 4. (stranica 8) Memoari Alme Mahler

<http://www.norpete.com/b1807.html>

Notni primjeri preuzeti:

Universal Editions, Ur. Josef Weinberger, Leipzig.